

KULTŪRA

MENAS ✻ LITERATŪRA ✻ MOKSLAS

Nesibaigiantis kelias

Šią savaitę, liepos 6-ąją, šventėme Valstybės dieną. Tai – jau įprasta šventė. Ji tampa ramia, oria, iškilminga ir nekasdieniška diena, kai tiesiog džiaugiesi tuo, ką turi ir galbūt – ko neturi. Juk kartais ir kokio nors dalyko stoka yra prasminga. Kur kas prasmingesnė, nei visiškai savo poreikių patenkinimas ar žūtbūtinis tikslo siekimas. Todėl ir netektys, ir nepritekliai turi savo vertę ir savo prasmę.

Šita diena – bent jau man taip atrodo – kur kas prasmingesnė be ilgų kalbų ir dirbtinokos švenčių patetikos; kur kas gilesnė ir įtaigesnė reikšmė jai suteikia santūrus ir autentiški istorinės atminties atvėrimai, prisiminimai ir liudijimai. Ir nebūtinai visada jais turi didžiulis – kai kurie yra baisūs, kai kurie – graudūs, o kai kurie – juokingi... Ir herojiškumo gal ne visada tuose liudijimuose būna, tokio, kokio norėtume, kokio tikimės – žodis „herojus“ šiandienos kontekste skamba jau ne tiek patosiškai ir iškilmingai, kiek groteskiškai, juk juo šitiek laiko manipuliuoja masinė kultūra ir žiniasklaida.

O juk mūsų skaudžių istorinių liudijimų didvyriai nėra nei antžmogiai, nei masinės kultūros herojai, jie – paprasti žmonės, išlaikę garbingumo ir drąsos išbandymą tuomet, kai bailumas ir negarbė buvo tapę norma. Ir veikiausiai tai nebuvo taip lengva padaryti, kaip atrodo iš šalies – bet jie išlaikė, ir jų drąsa amžiams šviečia mums iš saulėto vėliavų plazdesio.

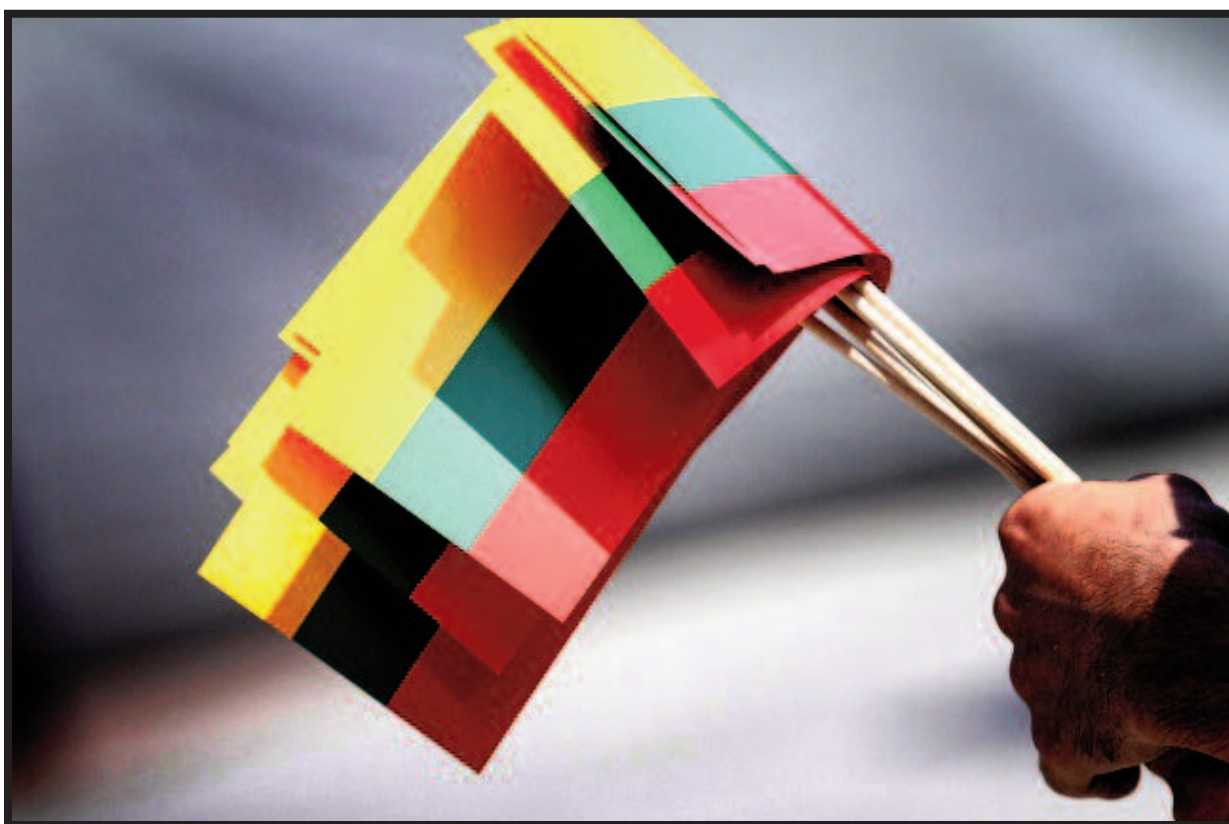
Tai jau kiek patetiškai skamba, bet ką gi padarysi – Valstybės diena be patetikos visgi neapsieina. Šiek tiek jos reikia – nes juk neeilinė diena. Brandą, savigarbą, orumą liudijanti diena. Vėliavų, eisenų, saliotų ir priesaikų diena. Ji tokia ir turi būti. Būtų keista, jeigu nebūtų.

Valstybės diena liudija tiek tiesos ir teisingumo, tiek atjautos ir gailėstingumo svarbą kaip nerašytą valstybės politikos prioritetą. Nes tai kiekvienos garbingos valstybės prioritetas. Valstybės, kuri nemeluoja savo piliečiams ir nelaiko jų paklusniais sistemos sraigteliais ar mankurtais su išplautomis smegenimis.

Kokia yra mūsų valstybė? Tokia, kokie esame mes. Jeigu mes dejuosime ir matysime tik tai, kas blogiausia, jeigu trokšime, kad valstybė mus išlaikytų ir teiktų mums privilegijas, jeigu bet kada, pasitaikius progai, iškeisime savo principus ir lūkesčius, savo idealus, anot V. Kudirkos, į „trupinį aukso, gardaus valgio šaukštą“, vargu ar ši diena bus mums orumo ir savigarbos šventė.

Savo valstybę kuriame patys – savo žodžiais, darbais, viltimis, savo intelektu ir savo gebėjimais. Ir šitas kūrybinis procesas, kuriame pergalės žengia greta netekčių ir pralaimėjimų, yra nesibaigiantis. Taigi niekada nesibaigia kelias orumo ir garbingumo link. Šventės link.

Renata Šerelytė

efoto.lt nuotr.

SLENKSTIS

*Ten šviečia daiktai, ir jie kvepia
Iš molio išeinančiu pašalu.
Ten teka upelis – lyg verkia,
Ir naktį gilu vandenuos.*

*Ten motinai liūdna. Ji tyli,
Skara prisidengusi veidą.
Ir slenkstis ten perskiria žmones,
Ir verkia vaikai, kad tylu.*

*Ir gęsta miškai ten. Ir miegas –
Lyg žemėj miegotum. Gilu taip.
Pražydusią motinos galvą
Ten supa vanduo.*

Marcelijus Martinaitis

Šio šeštadienio Kultūros turinys

1-as psl. Renata Šerelytė. Nesibaigiantis kelias • **2-as psl. Stanislovas Abromavičius.** Jono Aisčio pagerbimai • **3-as psl. Vladas Vaitkevičius.** Eilėraščiai • **4-as psl. Algis Vaškevičius.** Kaune – jubiliejinė dailininkės ir mecenatės M. B. Stankūnienės paroda • **5-as psl. Renata Šerelytė.** Teisėjas ir Raudonoji Mirtis. Novelė • **6-as psl. Stanislovas Abromavičius.** Kauno Žaliakalnis, Vaižganto gatvė (8) • **7-as psl. Astrida Petraitytė.** Mažoji Rusnės enciklopedija • **8-as psl. Kultūros kronika**

Kitame numeryje: Glaustis prie istorinių šaknų • Sugrįžęs į Tėvynės žemę: Bronio Railos atminimui

SPAUDOS,
RADIO IR
TELEVIZIJOS
RĖMIMO
FONDAS

Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas 2015 m. suteikė 15 000 Eur paramą šeštadieniui „Draugo“ priedui „Kultūra“, projektui „Lietuvos kultūros sklaida ir kultūros paveldo išsaugojimas bei lietuvių puoselėjimas pasaulyje“

Redaguoja Renata Šerelytė renata.serelyte@gmail.com • Maketuoja Jonas Kuprys

Jono Aisčio pagerbimai

STANISLOVAS ABROMAVIČIUS

Tokia pati buvo ji, Rumšiškių bažnytėlė Kaišiadorių rajone, kai prieš 111 metų vikaras kun. Juozas Vilaniškis pakrikštijo Kazio bei Marijonos Aleksandravičių sūnų ir suteikė jam Jono vardą. Vardą jis atsinešė kartu su gimimo diena, birželio 24-ąją (naujuoju stiliumi – liepos 7-ąją). Kaip įrašė vikaras parapijos Krikšto Sakramentų registracijos knygoje, vaiko kūmai – dėdė Antanas Aleksandravičius ir Jurgio Vaškevičiaus žmona Ieva. Sako, tėveliai krikštyti Jonuką skubėję, nes vaikas gimė silpnos sveikatos. Po sudėtingo gimdymo budėję moterys dejavo, kad vaikas tikrai neišgyvens...

Jau 25-eri metai rumšiškėčiai pagerbia savo žymiausiojo kraštiečio Jono Aisčio (1904-1973) gimimo dieną. Kadangi jo gimtasis Kampiškių kaimas, buvęs anapus Nemuno, priešais Rumšiškės (jau Aukštosios Panemunės valsčiuje, bet toje pačioje Kauno apskrityje), kuriose vaikas užaugo, liko Kauno marių dugne, šventės organizatoriai šiemet nutarė dideliu laivu paplaukioti mariomis, kur *poeto mažos kojelės vaikščiojo*. Į laivo denį sulipo daugiau nei šimtas Jono Aisčio poezijos mylėtojų. Stabtelėta vietose, kur liko svarbūs Aleksandravičių giminei vandens užlieti kaimai: Gastilonys, Aštragas, jau minėtos Kampiškės bei Rumšiškių miestelis. Beje, bažnytėlė nelengvai atkeliavo iš Kauno marių užliejamos vietos, kaip ir visos 113 miestelio sodybos. Kampiškių bažnytėlės mediena buvo sukūrenta vietos kolūkio fermose...

Naujasis Jono Aisčio literatūrinės premijos laureatas Vladas Vaitkevičius, konkurse nurungęs keturis pretendentes, kilęs iš Ignalinos rajono Tartoko kaimo. Mokėsi Žeminių pradinėje, Kazitiškio septynmetėje, Dūkšto vidurinėje ir Kauno pirmojoje internatinėje mokyklose. 1964–1969 metais Vilniaus universitete studijavo lietuvių kalbą ir literatūrą. Nuo studijų pradžios įsijungė į jaunųjų gretas, jo kurso draugai buvo dabar jau žinomi rašytojai, dainininkė Veronika Pavilionienė. Jo išimtinai lyrinė poezija sutilpo į aštuonias knygas ir knygeles. Pirmąjį jo eilėraštį „Myliu gyvenimą“ išspausdino Ignalinos rajono laikraštis „Nauja vaga“ dar

Iškilminga Jono Aisčio premijos laureato Vlado Vaitkevičiaus kalba.

Alvydo Vaitkevičiaus nuotraukos

1963 metais. „Aš net naktį atsiversdavau laikraštį, kuriame 'švytėjo' mano eilėraštis. Toks džiaugsmas apimdavo. O dabar tokio džiaugsmo nėra, nes, atsivertęs knygą, kitaip vertini, ką esi parašęs: štai čia žodis su žodžiu 'nesusikalba', anoj eilutėj, žiūrėk, dar vienas žodis riogso lyg ką tik išrautas kelmas, išrausęs lyg ir savito bei sklandaus posmo 'žemė'. Kartais to tinkamiausio žodžio ieškai labai ilgai, net mėnesį, kitą, nes be to žodžio nėra viso eilėraščio. Vis dėlto negaliu daug rašyti..." – taip apie savo kūrybines kančias rašė pats Vladas. Debiutavo 1982 metais „Vagos" leidykloje išleista poezijos rinkiniu „Medžiai prie namų". Paminėtinos ir kitos jo knygos – „Horizontas be širmos" (1991), „Aš toks esu" (1995), „Viltis visada vieniša" (1996), „Šešėly krintančios žvaigždės" (2006).

Sugužėjo į bažnytėlę labai daug svečių: renginio dalyviams sveikinimus perdavė naujasis Kaišiadorių meras Vytenis Tomkus, Lietuvos rašytojų sąjungos atstovai, laureatui spaudė ranką poetas ir rašytojai Gediminas Jankus, Liudas Gustainis, Eglė Perednytė, Jonas Andriejaitis, taip pat Jonas Aleksandravičius (J. Aisčio brolio Juozo sūnus), Rumšiškių seniūnė Eugenija Genevičienė... Po iškilmingų šv. Mišių, aukotų poetui, bažnytėlėje Savivaldybės kultūros ir paveldo skyriaus vedėja Loreta Medzevičienė apdovanojo savivaldybės įsteigta premija poetą Vladą Vaitkevičių už poezijos knygą „Saulėlydžio ornamanto spindesys", išleistą Naujosios Romuvos fondo. Žinant, kad šios premijos lauretais yra tapę Justinas Marcinkevičius, Jonas Juškaitis, Aldona Puišytė, Robertas Keturakis, Antanas A. Jonynas, Aldona Ruseckaitė, Aidas Marčėnas ir kiti žymūs kūrėjai, suprantama, kad vertinimo kartelė iškelta į pakankamą aukštį ir ją gauti gali tikėtis tik žinomi mūsų poetai lyriškai.

Stanislovas Abromavičius

JONUI AISČIUI

*Kažkas išbadė rudeniui akis,
O geltonkasei vasarai nukirpo plaukus.
Ir žiemą nuteistą belangėje laikys,
Kad išprotėtų, sausio nesulaukus.*

*Vėsa užpuolė mirksinčius žiedus,
Upelių tėkmę raukšlės išvagojo...
Gal tai tik kliedesiai, gal to nebus,
Gal dūdele ne ta senatvė groja?*

*Galulaukėj, tarp raudančių klevų,
Seniai užmigo šulinėlių svirtys,
Bet kvepia žemė ilgesiu Tavu,
Ir noris Lietuvoj gyvent, mylėt ir mirti.*
2015

Kelionė laivu Kauno mariomis vyko dvi valandas. Tai buvo savotiška dainų ir poezijos popietė. Dainomis tapusius poeto eilėraščius dainavo Rumšiškių dainorėliai, eiles deklamavo Zenonas Žumbakis, laivas sustodavo vandens telkinyje, kurio dugne prieš šešias dešimtis metų stovėjo kaimai, kurie susiję su Jono Aisčio giminės istorija. Tada skambėjo pasakojimai apie tas vietas iš kelionės dalyvių lūpų.

Šaltiniai teigia, kad dar XVIII amžiaus pabaigoje čia, į nedidelį Gastilonių kaimelį prie Nemuno ir vieškelio Kaunas-Vilnius, iš Baltgudijos atitremtas nepaklusnus bajoras Matas (Mateušas) Aleksandravičius. Kiti broliai iškeliavo į Sibirą. Čia jis vedė ir atėjo užkurių ir našlės Kursienės ūkeli. Sugyveno du sūnus: Tada ir Matą. Taip prasidėjo Aleksandravičių giminė, kuri Lietuvoje skaičiuoja tris amžius.

Pagarbos sustojimas Rumšiškių kapinaitėse, prie Jono Aisčio kapo. Vėl skamba Jono Aisčio posmai, dedamos gėlės, uždegamos žvakutės... Siunčiami linkėjimai už jūrų marių gyvenančiai Poeto žmonai Aldonai, vaikams, vaikaičiams... Paskui visi sugužėjo į Jono Aisčio muziejų.

Kaišiadorių savivaldybės Kultūros ir paveldo skyriaus vedėja Loreta Medzevičienė įteikia V. Vaitkevičiui premijos regalias

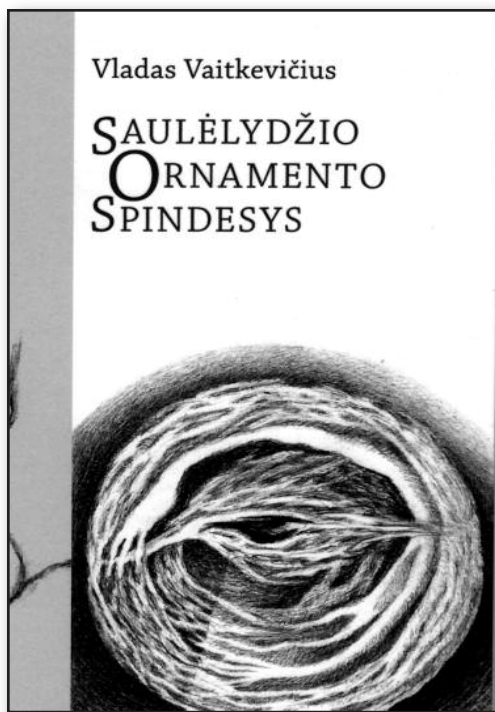
Jono Aisčio kapas Rumšiškių kapinėse

VLADAS VAITKEVIČIUS

*Šį vakarą, matyt, jau niekas neužeis –
nei žvakdarys, nei amžinas guodėjas vėjas.
Lig išnaktų gyvensiu vaizdiniais gražiais,
kuriuos nuo jaunumės kaip moterį mylėjau – – –*

Vladas Vaitkevičius „Šį vakarą...”

Tai eilutės iš septintos poeto poezijos knygelės „Saulėlydžio ornamento spindesys“, kurią išleido leidykla *Naujosios Romuvos fondas*. Joje Vladas Vaitkevičius publikuoja geriausius pastaraisiais metais sukurtus eilėraščius. Kaunietis poetas ir kritikas Liudas Gustainis sako, kad eilėraštyje pasakyti norimą mintį paprasčiau, negu tai pavyksta Vladui Vaitkevičiui, tikriausiai neįmanoma... Poetas išsako tai, kas yra, ir visiems palengvėja...

* * *

Guli parke ant suolo knyga.
Ima lyti, o ji – benamė.
Vėjo gūsis atverčia staiga
jos viršelį, tarytum amen

garsiai tartų, tačiau čia maldos,
rodos, niekas nesukalbėjo.
Jeigu lyti ilgai nenustos,
jeigu siautės beširdis vėjas,

aš iškelsiu virš knygos skėtį,
ir galėsim pasikalbėti.

PRAŠYMAS

Kai Baltijos vilnys užia,
koplyčios spalvos boruže,
ant aukšto garbingo kalno
pakilk nuo Birutės delno

ir skrisk per pajūrį šviesų
į mūsų prikeltą tiesą,
į mūsų rytą ir dieną,
į vaiko širdį kiekvieną.

Koplyčios spalvos boruže,
Jau švinta, jau bangos užia...

* * *

Kur skuba patrakusios dienos
iš Romos, Molėtų ar Vienos,
iš jūrų, bedugnių, iš džunglių?
Ko šypsosi jos, ko nudžiunga,

Kai jas iš visų pakraščių
Ilgiau pasibūti kviečiu?
Jos šypsosi, bet nė už ką
Nelieka – pamoja ranka...

* * *

Pavasaris gimsta iš sniego
arba iš vasario lietaus,
kuris per blakstienas nubėga
ir tyška ant kelio plataus

vaizduotės, trapiųjų svajonių,
poezijos it prapulties
visų *salomėjų* ir *onių* –
prie jų karšto žodžio glaudies.

Pavasariai gimsta ir skleidžias,
ir tvindo laukus žaluma,
ir prašo atleisti dviveidžiai,
ir spindi viltis tolima...

* * *

Vėl rytas iš nakties ištrūko
ir virsdamas diena kartojo,
kad bijos nemėgsta dulsvo rūko
ir tingiai ariančio artojo.

Vėl rytas, į akis pažvelgęs,
dažnam kuždėdavo į ausį:
„Ar išpustytas tavo dalgis?
Tik nemeluok, nes neapgausi”.

Vėl prie manęs artėjo rytas,
paprashė nuoširdžiau šypsotis,
kai eisiu aš neuždangstytas
pro atšiauriausius žemės plotus.

* * *

Ieškosiu to, ką būtina
man pamatyti reikia.
Pražydę puošia putinai
stačiu šlaitus, o sraigė

ramiai sau kuičias tankmėje,
ir grožis jai nė motais.
Gal pasilikti man su ja –
gleivėta, nesparnuota?

Turbūt ir čia, žemai žemai,
yra ko širdžiai duoti,
kai jaukūs statomi namai
ir žemėj, ir vaizduotėj.

* * *

Teks laukti į tamsą įdūrus
pavargusį žvilgsnį, kada
išnyks tie regėjimai niūrūs,
o liks tik šviesi valanda

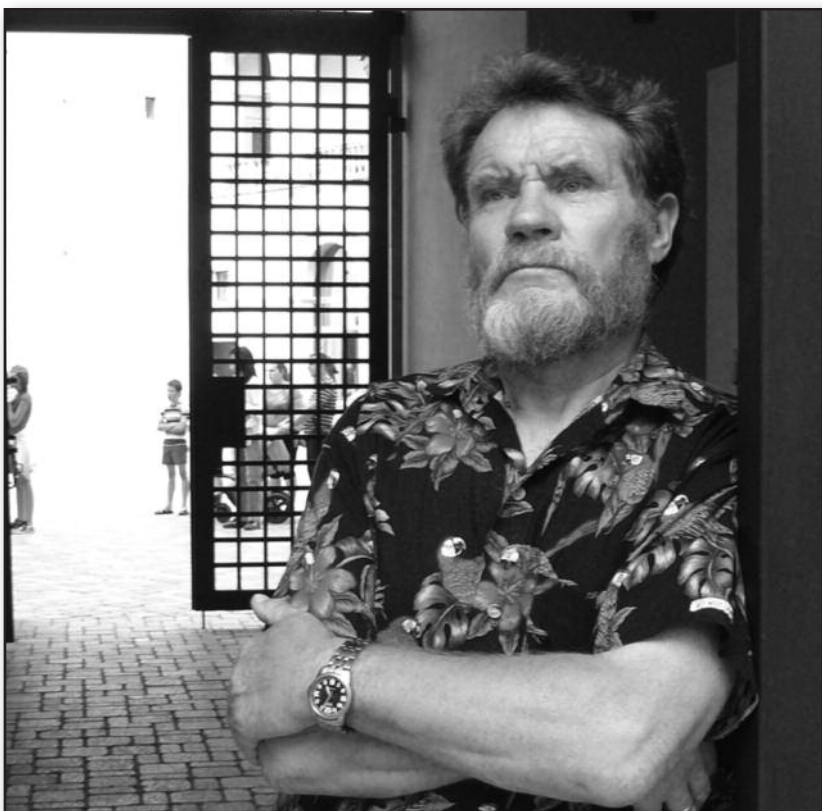
Lyg nuojauta, lyg apreiškimas
tos valios, kuri manyje
gyveno dar kūnui negimus,
aš, atsirėmęs į ją

jaučiausi stiprus, nors ne kartą
stovėjau prie durų, kurių,
žinojau, atverti neverta:
už jų – daug ginkluotų karių,

neleisiančių man išsiveržti
iš tos aplinkos, kurioje
ir akys, ir sąžinė perši,
o aš dar prie durų, deja – – –

* * *

Vidurnaktį tylu tylu lyg prieš sprogimą,
tuoj pasipils skeveldros – rytmečio garsai.
Vėl kunkuliuos kaip katilas gamta užgimus,
o tu – jos sukury, nes dar nepailsai.

Poetas Vladas Vaitkevičius

Birutės Kairaitytės-Vaitkevičienės nuotr.

Kaune – jubiliejinė dailininkės ir mecenatės M. B. Stankūnienės kūrybos paroda

Parodos atidaryme kalba O. B. Surdokienė

Algio Vaškevičiaus nuotraukos

ALGIS VAŠKEVIČIUS

Čikagoje gyvenanti dailininkė ir mecenatė Magdalena Birutė Stankūnienė, šiemet mininti savo 90-metį, vėl prisiminta Lietuvoje – šįsyk Kauno paveikslų galerijoje atidaryta didelė retrospektyvinė jos kūrybos paroda „Svajonių žemė“. Jubiliejeinei parodai rengtasi jau nuo pavasario, o ji veiks iki pat dailininkės kito gimtadienio ateinančių metų sausį.

Parodos atidarymas surengtas birželio 17-ąją, į jį susirinko gausus būrys kauniečių, dailininkės bičiulių, tų, kuriems teko laimė pažinoti menininkę, bendrauti su ja Lietuvoje ar Jungtinėse Amerikos Valstijose. Į parodą atvyko ir būrelis jos bičiulių iš Marijampolės. Prieš oficialų atidarymą visi skubėjo pamatyti parodą, kuriai skirtas visas antrasis Kauno paveikslų galerijos aukštas.

Parodos pristatymo tekste dailėtyrininkė ir gera M. B. Stankūnienės bičiulė, M. K. Čiurlionio memorialinio muziejaus Druskininkuose direktorė Vida Mažrimienė trumpai priminė dailininkės biografiją, jos patirtas netektis, klajonių audras ir išeivio dalia. „Išeivijoje mūsų meno raidoje žiedais kaišytu nostalgijos keliu žengia Magdalena Birutė Stankūnienė. Keliu labai savu, ateinančiu iš jos lietuviškos šaknų patirties (...) Tai tarsi širdim išlietas paminklas laiko tolybėse paliktam gyvenimui“, – cituojamas poetas Kazys Bradūnas.

Dailėtyrininkė primena, kad Čikagoje gyvenanti dailininkė Magdalena Birutė Stankūnienė į gimtąją Lietuvą sugrįžta beveik kasmet. „Tik šiemet, peržengusi 90-ies metų sukaktį ir gydytojams uždraudus keliones per Atlantą, menininkė su Lietuva bendrauja kitaip. Dailininkės pastangomis iš už Atlanto sugrįžta lietuvių meno kūrinių, archyvų siuntos, dovanotos autorinės kolekcijos. Tapybos ir grafikos darbai papuošė Vytauto Didžiojo universitetą, Mykolo Romerio universitetą, bibliotekas, ligonines, senelių ir vaikų globos namus. Ji yra iškiliausia Nacionalinio M. K. Čiurlionio dailės muziejaus mecenatė, paskatinusi filantropinei veiklai ir kitus išeivijos tautiečius. Už nuopelnus Lietuvos kultūrai dailininkė apdovanota LDK Gedimino ordinu“, – rašoma parodos pristatyme.

Atidaryme dalyvavo ir nemažas būrys Lietuvos universitetų moterų asociacijos (LUMA) narių. Ši asociacija turi ir savo skyrių Čikagoje, jo nare yra ir dailininkė M. B. Stankūnienė. Apie tai atidaryme kalbėjo LUMA prezidentė Dalia Poškienė, kuri pasidžiaugė dailininkės ir mecenatės dėmesio šiai organizacijai, jos parama knygai „Spalva ir žodis“, kurios autorės yra D. Poškienė ir tautodailininkė Dalia Kerpauškienė. Ji prisiminė ir susitikimus su M. B. Stankūniene Kaune, kalbėjo apie puikius ryšius tarp asociacijos skyrių Lietuvoje ir Čikagoje.

Marijampolės kultūros centro parodų organizatorė ir M. B. Stankūnienės vardo menų galerijos vadovė Ona Birutė Surdokienė taip pat prisiminė dailininkės apsilankymais gimtojoje Sūduvoje, kalbėjo apie jos dosnumą, paprastumą, sugebėjimą rasti kalbą su kiekvienu žmogum. „Tai ypatinga asmenybė, tikra Sūduvos krašto dukra, savo kūryba, savo dovanomis pradiugūnusi tiek daug įstaigų, organizacijų, muziejų visoje Lietuvoje. Kaunui ji dovanojusi per 400 savo darbų, daug įvairių meno albumų“, – priminė O. B. Surdokienė.

Išties Kauno paveikslų galerijoje yra net kelios atminimo lentelės, liudijančios apie dailininkės ir jos

Naujojo filmo „Mecenatė“ viršelį.

šviesios atminties vyro Jono Stankūno paramą šiai meno įstaigai. Dailininkę puikiai prisimena šios galerijos darbuotojai – prisiminimais apie susitikimą prieš kelerius metus pasidalijo muziejaus parodų rengimo skyriaus vadovė Kristina Civinskienė.

„Šioje kruopščiai parengtoje parodoje ypatingas dėmesys skirtas dailininkės grafikos darbams, nes jie galbūt mažiau žinomi dailės mylėtojams. Dailininkės darbų paroda, kurioje nemažai batikos, yra eksponuojama Druskininkuose, Vytauto Kazimiero Jonyno galerijoje veikiančioje jos darbų parodoje „Tolima žemė“. Apžiūrėdami darbus galime matyti, kaip pamažu grafika peraugo į tapybą. Čia ir dailininkės kelių išpūdziai, ir Lietuvos mitologijos akcentai, kurie atspindi įvairiapusę dailininkės kūrybą“, – pasakojo atidaryme K. Civinskienė.

Mitologine dailininkės kūryba parodoje itin džiaugėsi ir žinomas rašytojas, žurnalistas, ilgameitis žurnalo „Nemunas“ vyriausiasis redaktorius Laimonas Inis, išleidęs daug įvairių knygų, o pastaruju metu besigilinantį į lietuvių tautosakos, mitologijos motyvus. Rašytojas sakė, kad dailininkės darbų mitologinėmis temomis reprodukcijos tikrai papuoštų jo naują rašomą knygą.

Apie Sūduvos kraštą ir jo žmones kalbėjo ir marijampolietis, Sūduvos krašto mokslo, istorijos ir kultūros draugijos vicepirmininkas, XXVII knygos mėgėjų draugijos narys Kęstutis Subačius. Jam taip pat yra tekę bendrauti su menininke, pajusti jos energiją ir kūrybiškumą.

Apžiūrėję parodą, kartu nusifotografavę visi dar neskubėjo skirstytis – į dailininkės sveikatą buvo pakelta vyno taurė, toliau dalintasi prisiminimais apie susitikimus su ja, apie jos kūrybos įvairiapusiškumą. Džiugu, kad ir garbaus amžiaus sulaukusi menininkė nepadėjo teptuko – pasak su ja nuolat bendraujančios ir tapyba taip pat susižavėjusios dailininkės giminaitės Virginijos Norbut, ir šią vasarą ji kuria naujus išpūdingus darbus, savo dirbtuvėje dažnai užtrukdama iki vėlumos...

Jubiliejiniais dailininkės metais jos darbai eksponuojami ne tik Druskininkuose, Kaune, bet ir Marijampolėje – čia Kultūros centre esančioje dailės galerijoje gegužės pabaigoje atidaryta kraštiečių, kurių gimimo sukaktys minimos šiemet darbų paroda. Tarp jų – ir spalvingos dailininkės M. B. Stankūnienės gėlės, ryškiomis spalvomis pagyvinančios visą naują parodą.

Minint dailininkės jubiliejinę sukaktį, Marijampolės kultūros centras ėmėsi dar vienos iniciatyvos – sukurti televizijos filmą apie M. B. Stankūniene kaip mecenatę ir pristatyti jos dovanas gimtajai Sūduvai. Filmą sukurtas įgyvendinant projektą, kurio vadovė buvo O. B. Surdokienė, o jį kūrė Marijampolės televizijos redaktorė Vida Vaškevičienė ir operatorius Rimvydas Alenskas.

34 minučių trukmės naujajame filme „Mecenatė“ apie dailininkę ir jos dovanotus darbus kalba Marijampolės P. Kriaučiūno viešosios bibliotekos, Kraštotyros muziejaus, Rygiškių Jono gimnazijos, Kultūros centro, centrinės ligoninės, kitų institucijų atstovai. Visas minimas institucijas puošia dailininkės ir mecenatės darbai, o Marijampolės dailės mokyklos direktorė Eglė Ambraziūnaitė prisimena ir tai, kad nemažai metų M. B. Stankūnienė ir jos vyras buvo stipendijų gabiausiems moksleiviams steigėjai ir rėmėjai. Apie dailininkės pastangas mecenatystės idėja užkrėsti daugiau užjūrio lietuvių kalba ir šių eilučių autorius.

Filme yra panaudota ir nemažai archyvinų kadrai, įamžinusių dailininkės apsilankymą gimtinėje, akimirkas, kai jau buvo suteiktas Marijampolės garbės pilietės vardas. Yra ir kadrai, kur ji pati kalba apie mecenatystės svarbą, apie tai, kaip svarbu yra dalintis su kitais. Juostoje „Mecenatė“ yra įamžinta ir naujam gyvenimui prisikelianti gimtoji dailininkės sodyba netoli Šunskų esančiame Oželių kaime – naujieji sodybos šeimininkai jauna šeima jau atstatė ir gražiai restauravo gyvenamąjį namą, dar daug darbų laukia ateityje, tvarkant sodybos aplinką.

Sausio pradžioje Lietuvoje ir Čikagoje pradėtas minėti gražus dailininkės jubiliejus nuolat prisimenamas, dailininkės kūryba Lietuvoje gali džiaugtis daugybę žmonių įvairiuose miestuose, ir belieka jai linkėti tik stiprios sveikatos bei nepaleidžiant tepuko iš rankų ir toliau dalintis savo begalinės širdies šiluma su mylimos Lietuvos žmonėmis.

M. B. Stankūnienei skirtos parodos plakatas

Teisėjas ir Raudonoji Mirtis

RENATA ŠERELYTĖ

Novelė

Tuščiam teismo rūmų pastate minkštai brūžavo valytojos skuduras.

Pagrindinės durys jau buvo užrakintos, bet teisėjas dėl to nesuko galvos: išeis pro tarnybinį. Maitvanagiai su kameromis ir mikrofonais jau bus išsiskirstę – kas gi gali tiek laukti, kad užfiksuotų ledinę veido išraišką ir rūstų: „Nekomentuosiu.”

Dirstelėjo pro langą.

Gatvė buvo tuščia, prietemoje mėlyna kibirkštimi blykstelėjo pralekiančio troleibuso ūsai.

Teisėjas atidarė sieninę spintelę ir įsipylė nedidelę taurę konjako. Palaikė ją tarp pirštų, kad atsiskleistų turtingas gėrimo kvapas.

Gurkstelėjo. Gomuriu nuslinko saulės įkaitinto medžio šiluma, o paskui skonio receptoriai pajuto nepretenzingą tabako poskonį, kurį jis taip mėgo.

Rūmuose tvyrojo šurpi tylą. Kartu su prietema ji tartum rezgė samokslą prieš teisėją – prieš blaivų protą, racionalumą ir protinę išeitį iš susidariusios padėties.

Teisėjui tokia tylą nepatiko. Pasiklausė, ar tikrai koridoriuje nebešiūruoja valytojos šepetys.

Nebrūkšėjo. Tik garsiai trakstelėjo pagrindinių durų užraktas. Netgi kažkaip demonstratyviai.

Teisėjas nenustebo ir nesusierzino, tik pagalvojo, kam valytojai eiti pro pagrindines, kai yra tarnybinės?..

Tyla buvo tokia gūdi, kad teisėjas išgirdo žingsnius, lydimus sauso čėžėjimo. Lyg lapė čiuožtų per suvytusius rudens lapus, palikdama šaltą kraujo pėdsaką.

Trumpam išvydo ją, gulinią ant bronzinės rudens lapų paklotės. Lyg užsitraukianti properša sparciai krešo kraujas tarpuaky – teisėjas šaudė taikliai, medžiotojų būrelio nariai be išlygų tai pripažino. Žvėries akys, aptrauktos balkšva mirties plėvele, stingo, ir šūvio skylė žiojėjo lyg kokia trečioji akis, juoda, šalta ir šurpi.

Teisėjas priėjo prie spintos, kad pasiimtų palta.

Nespėjo praverti durelių, kai į kabinetą kažkas įslinko.

Teisėjui net nugarą panižo nuo pykčio. Norėjo neatsisukdamas pasakyti „Von!”, bet susilaikė. Atsigrėžė, norėdamas pasižiūrėti į akiplėšą.

Kabinete, gaubiamą prietemos lyg gedulo vėliavų, stovėjo aukšta moteris. Liesa, išsišovusiais klubų kaulais, aptemtais ilgos siauros suknelės, raudonos, o gal juodos spalvos. Teisėjui pasidingojo, kad, nors moteris įėjo į vidų, suknelės šleifas vis dar vejasi ją nuo laiptų, sukdamasis spirale kaip pagaliu daužoma gyvatė.

Kad tokios nesąmonės nedrumstų proto, teisėjas kabinete uždegė šviesą.

Moters suknelė buvo burgundiško vyno spalvos ir baigėsi kiek žemiau kelių – padorus ilgis moteriai, įkopusiai į šeštą dešimtį ir dar turinčiai tokias ne gražias, ir ratlankius panašias kojas. Aštrių veido bruožų nešvelnino nė liguistai spindinčios pilkos akys – tik dar labiau juos pabrėžė, kaip kad metalinis peilio kotas išryškina asmenų liniją.

Kaip ji įėjo pro užrakintas duris?

Lauke šalta kovo pavakarė, o ji – su bateliais ir lengvu kailiniu švarkeliu, nerūpestingai užmestu ant pečių. Nors ir elegantiška, su savo aštriais pečiais ir įdubusia krūtine vis tiek atrodė panaši į drabužių kabyklą.

„Raudonoji Mirtis”, – pamanė teisėjas, prisiminęs kadaise skaitytą Edgarą Alaną Po. Tiesą pasakius, jam kur kas labiau patiko „Žmogžudystė Morgo gatvėje”. Tik pamanyk, orangutanas sukišo lavoną į židinį. Kokia vaizduotės stoka. „Bet ko iš jų norėt, – su lengva panieka pamanė teisėjas. – Beždžionės, jos net kalbėti nemoka.” Prisiminė keletą primatų, kuriuos neseniai pasodino už dvigubą žmogžudystę. Nė kiek nebuvo jų gaila. Kaip ir jų aukų. Visi buvo iš to paties sluoksnio.

– Sakyt, ko norit! – nekantriai tarė jis, galvodamas, kad prieš operą reikėtų užsukti į barą aperityvo. – Aš neturiu laiko.

Praėjusiame „Kultūros” numeryje spausdinome **Lauros Sintijos Černiauskaitės** novelę „Pražuvęs kūdikis”. Šįsyk pateikiame **Renatos Šerelytės** novelę iš tos pačios knygos („Hepi fjūčer”).

Moteris linktelėjo.

Tuo ji nebyliai pripažino, kad teisėjas tikrai neturi laiko. Tik tas linktelėjimas padvelkė klasta.

Teisėjas mėgo gliaudyti potekstes. Nuvokdamas, ką norėjo pasakyti Raudonoji Mirtis, jis ironiškai šyptelėjo.

– Žinoma, čiagi tamsta man turit sakyti – „aš neturiu laiko”.

Priėjo prie spintelės, atidarė, įsipylė šlakelį konjako.

– Gal ir tamstai? – pasiūlė, bet moteris papurtė galvą.

– Žinoma, jūs negeriat, – tarė teisėjas pašaipiai. – Tiesą pasakius, tai visiškai suprantama. Jūs gi pati panaši į mirtiną alkoholiko dozę. Ne veltui poetai suokia: „Mirtis apsvaigins mus kaip tekantis vynas...”, ir taip toliau, ir panašiai.

Moteris nieko neatsakė, tik jos akys pajuodo. Kaip dvi šūvio skylės lapės tarpuaky. Teisėjui tai pasirodė banalu.

Jis išgėrė konjaką ir atsiduso. „Mirtis ir poezija, – pamanė. – Kokios jos panašios.”

Suirzo pagalvojęs, kad per šitą pretenzingą poniutę jis nespės išgerti aperityvo. O be aperityvo klausytis Verdžio – absurdas. Vergų choras skamba visai ne taip.

– Klausyk, – tarė kišdamas tuščią taurę į spintelę. – Kodėl ateinat ne laiku, kaip visi klientai, ir apskritai, kam taip teatrališkai? Aš žinau, kas tamsta tokia. Bet netgi tamstai galioja bendros taisyklės.

„Kodėl?” – sušlamėjo vėliavos.

– Juk disponuojat žmogišku pavidalu, – tarė teisėjas, galvodamas, kaip tai elementaru.

Moteris įsmeigė į jį juodas akis. Ištiesė ilgus plonus pirštus pamėlusiais nagais.

Teisėjas pasidygėjęs atstūmė jos rankas.

– Stversit nagais man už gerklės? – irzliai paklausė. – Na, na. Tai panašu į prastą siaubo filmą. Negi manot, kad taip ką nors pešit?..

Moteris linktelėjo.

Teisėjas sarkastiškai šyptelėjo. Nuo šalčio jam sugėlė dantį, ir jis apmaudžiai pamanė, kad reiktų išplūsti odontologą, kam ne visą nervą ištraukė.

Jis priėjo prie stalo ir atvertė vieną iš savo storių bylų, kuriai vis pritrūkdavo kokio popiergalio, tad niekaip negalėjo jos baigti, o baigti ir nenusimatė, nes kai kurie liudininkai niekaip nenorėjo ateiti, mat buvo mirę.

Teisėjui šovė į galvą mintis, kad priešais jį stovinti Mirtis galėtų patarpininkauti ir priversti, kad numirėliai pasirašytų raštelius. Bet paskui pamanė, kad šitaip sugriūtų bylos struktūra. O šitą struktūrą jis tvirtino metų metais, ir ji tapo tikru meno kūriniu, ką ten kūriniu – šedevru. Visi kolegoms jam pavydėjo. Vienas net sveikintis liovėsi.

„Nieko nebus”, – pamanė. Pažvelgė į moteriškę ir tarė:

– Ar matot, koks tai titaniškas darbas?.. Ar suprantat, kokie nieko verti yra tamstos pasiglemžiami gyvenimai ir kokią reikšmę turi gera teorija, į kurią atsimušusi sulūš bet kokia sausa šaka?..

Jis su trenksmu užvertė aplanką.

Kambario oras suvirpėjo kaip įskilęs ledas.

– Ir kaip jums šovė mintis pradėti kaip tik nuo manęs?.. – tarė teisėjas paniekinamai, bet jau šiek tiek užjausdamas nelaimingą ir, regis, pasimetusią moteriškę. – Kodėl nepradėjot nuo apylinkės teismo?.. Vakar teisėjas Balbatauskas nukrito nuo laiptų ir prasiskėlė galvą. Kaip tik tamstai. Senas ir jau kvaisti pradeda. Ir geria per daug. Arkangelą Mykolą mato.

Moteris atsitraukė.

Jos akys vėl buvo pilkos, dengiamos rausvų, nemigos išbrinkintų vokų.

Teisėjas jau ruošėsi atlyžti – šiaip ar taip, jam, kaip intelektualiam žmogui, nebuvo svetimas ir šioks toks altruizmas, – tačiau, pamatęs, kad aperityvo laikas negrįžtamai praėjo, supyko.

– Jeigu dar sykį išibrausit pasibaigus darbo laikui ir be jokios svarios priežasties, – grėsmingai tarė jis, vilkdamasis palta, – patrauksiu tamstą atsakomybėn. Tik nesakykit, kad neturit viršininko ir į atsakomybę tamstai nusispjaut. Taip nebūna.

Vėliavos gūžžiai sušlamėjo.

Teisėjui pasigirdo sielvartingas: „Už ką?”

– Už ką? – įniršęs sušniokštė, nes niekaip negalėjo pataikyti į rankovę. – Už pasikėsinimą į mano laiką, taip pat – į orumą. Atsivelka, matai, tokia, be jokio raštiško išpėjimo, be jokio nurodymo iš vadovybės... O su vadovybe aš gerai sutariu. Tamstai šitas cirkas brangiai kainuos.

Teisėjas surado rankovę ir lengviau atsikvėpė.

Regis, tuo atodūsiu ir moteriškę bus išpūtęs iš kabineto. Dvelkė tik lauko vėsa ir aplink šviestuvo gaubtą sukosi juodas naktinis drugelis.

Iškišo galvą į koridorių.

Vestibiulis buvo tuščias ir tylus, paradinės durys uždarytos, pro stiklinį jų viršų smelkėsi mėlyna gatvės žibinto šviesa.

„Išsigrūdo”, – pamanė teisėjas.

Jam dingtelėjo, kad moteriškę gal nė nebuvo atėjusi, bet atmetė šią mintį šalin. „Dar nesu toks iškvaišęs, kad netikėčiau savo akimis.” Aišku, pasakoti apie šį susitikimą niekam nereikia, nes nieko čia nuostabaus. Juk kasdien susiduriame su mirtimi.

Užtrenkė tarnybinių išėjimo duris, susirado kieme automobilį, įsėdo ir neskubėdamas išvairavo pro automatinius vartus. Vos nesuvažinėjo nuo konteinerio nušokusios liesos, nušiurusios, į lapę panašios katės.

Kadangi nespėjo išgerti aperityvo, ir į operą nebesinorėjo. Geriau grįš namo ir pasiims kokią knygą.

Dabar posūkis, tuoj bus kelio ženklas, žymintis nuokalnę.

Ženklas švystelėjo, trumpai kaip žaibo blyksnis, ir teisėjui pasirodė, kad tai ne nuokalnės ženklas, o lapės snukis. Jis net nusipurtė iš pasidygėjimo. „Kokios nesąmonės”, – pamanė, atleisdamas greičio pedalą.

Nuokalnė buvo, tokia kaip visada. Ir teisėjas aiškiai žinojo, kad jo asmeninis nemirtingumas įrodytas ir pagrįstas. Ir niekas – nei pasaulio pabaiga, nei pradžia – neišvers jo iš kėslų, į kurią jis atsisėdo šio pasaulio gyvųjų ir mirusiųjų teisti.

2014, kovo 17. Kai tamsoj žiūriu į teismo pastatą, man dingteli – naktimis ten vaikšto teisėjo nuškriausta Mirtis

KAUNO ŽALIAKALNIS. VAIŽGANTO GATVĖ (8)

STANISLOVAS ABROMAVIČIUS

Pabaiga. Pradžia 2015 m. birželio 13 d. „Kultūroje“

Vidos Tonkūnaitės-Ramanauskienės pasakojimų apie Sibiro tremtį tęsinys

...Tremtinių gyvenimas Sibire žymiai pagerėjo, kai buvo skirta žemės daržams. Mūsų trijų šeimų kooperatyvo mamos, sudėjusios paskutinius vertinogesnius daiktus, sugebėjo nusipirkti viena akimi aklą karvę. Jokių sąskaitų, kas kiek prisidėjo, nebuvo vedama. Buvo bendras gyvybinis reikalas. Kiek mums visiems buvo džiaugsmo! Mes, vaikai, iki tamsos, prispaudę nosis prie lango stiklo, laukėme, kada mūsų mamos parves karvę. Žinojome, kad turėsime pieno, sviesto ir dar pašelpsimė pienu kitus. Tai bent! Tas kooperatyvas mus gelbėjo, nes vienai šeimai toks pirkinys būtų neįkandamas. Dvi moterys, mano mama ir p. Kinčinionė, vis turėdavo „valdišką“ darbėlį, o p. Sasnauskienė, augindama mažąją dukrelę ir persekiojama širdies priepuolių, dirbo kaip namų šeimininkė. Ji rūpinosi visais buitiniiais reikalais: vaikais, daržais, valgio virimu, šieno ruošimu, karvės melžimu, vėliau ir vaikų išleidimu į mokyklą, tvarkos palaikymu namuose.

Mama gavo darbą Troicko miestelio siuivykloje siūti kareivių uniformas. Tad ir jai tekdavo keliauti į darbą tuos 4 kilometrus. Rimas su berniukais žiemomis dažnai mokyklą pasiekdavo slidėmis. Mokykloje buvo baisiai šalta. Pamokose sėdėdavome su paltais, tik prasisėgę, kad galėtume rašyti. Gerai, kad mokykla buvo netoli mamos darbovietės. Pas ją atbėgdavau žiemą sustingusiais iš šalčio pirštais. Negalėdavau užsisėgti palto sagų. Vietinės moterys, dirbusios siuivykloje, puldavo kartu su mama trinti man rankas, veidą, kad apšilus galėčiau keliauti namo. Kelias į namus ėjo per miškelį, labai bijodavau užpuolikų, tad beveik visą kelią bėgdavau. Jei išgirdavau švilpiant, dar sparčiau bėgdavau, nes buvo kalbama, kad tai yra vieno piktadario signalas kitam, kad pasiruoštų užpuolimui. O pasakojimų apie baisiausius įvykius buvome prisiklausę labai daug.

Begyvenant Kirpičiuose, susirgau maliarija. Tai liga periodiškai kartojasi. Pakyla aukšta temperatūra, smarkiai purto šaltis, labai greitai nusilpsta organizmas. Trečiąją dieną jau be kitų pagalbos negali apsiversti lovoje, kartais klieidi ir nieko neatsimeni. Po kelių dienų vėl sveikas. Buvau gydoma kaip ir visi tuo metu: akrichinu – tokiomis geltonomis tabletėmis, nuo kurių visas kūnas patamsėja. Kaimynai, sutikę mane pajuodusią, sakydavo, kad aš atrodau kaip vaikščiojantis lavonas. P. Sasnauskienė man ant krūtinės net buvo pakabinusi netoliese gyvenusios užkalbėtojos laiškėlį su maldomis, kad liga pasitrauktų. Nežinau, kas galiausiai lėmė mano pasveikimą.

Suaugusius, o vėliau ir vaikus, rudenį atšalus orams, vargindavo įvairios priverstinės talkos: rinkti po pjūties likusias laukuose varpas (man to neteko), rauti ir valyti cukrinius runkelius, kurių lapai jau buvo suledėję nuo šalčio, mediniais kastuvais iš vienos krūvos į kitą perpylinėti iškultus grūdus, kad jie nesusūstų. Ilpę į tuos grūdus basomis kojomis, pasišildydavome.

Jau po karo pavyko persikelti gyventi į patį Troicko miestelį. Tai buvo rajono centras su geležinkelio stotimi, mokykla ir mamos darbovieta, maisto ir nedidele universaline parduotuvėmis, turgumi, milicija ir NKVD skyriumi (žmonės iššifruodavo „neznaju kogda vernus domoj“ (lietuviškai – „nežinau, kada grįšiu namo“)). Gatvės miestelyje buvo negrįstos, be šaligatvių. Tiesa, tuo metu mūsų trijų šeimų kooperatyvas buvo jau gerokai sumažėjęs. Ponios Kinčinionė ir Sasnauskienė ryžosi išleisti po vieną vaiką (Inutę ir Rimutį) į Lietuvą, kai buvo akcija dalį tremtinių vaikų perduoti giminėms į Lietuvą. Buvo labai skaudus išsiskyrimas ir mamoms su vaikais, ir vaikams su mamomis. Tik begalinė meilė ir viltis, kad vaikui bus geriau, lėmė sprendimą išleisti bent vieną vaiką į tėvynę prieš jo norą. Atsimenu, kaip verkė grįžusi iš stoties p. Sasnauskienė, išlydėjusi sūnų Rimutį. Jis buvo prikalbintas vykti pas dėdę į Dotnuvą, kur, sakė, jam paruošta daug žaislų ir skanių valgių. Tačiau prie va-

Celina Milvydienė Laisvės alėjoje sveria praeivius

gono tas vaikelis apsikabino mamos kaklą ir prispaudęs prie krūtinės verkė, kad jis nori būti su ja, kad jo neatiduotų tai „raganai“, kuri priiminėjo ir registravo išvykstančius vaikus. Neužilgo p. Kinčinionė su sūnumi Vidu, nežinau kokiomis aplinkybėmis gavusi leidimą, grįžo į Lietuvą. Po kurio laiko rusė kaimynė pasiūlė mamai savo sūnaus, tarnavusio kariuomenėje Lietuvoje ir atvykusio trumpų atostogų, paslaugą. Sūnus galėtų nuvežti mane arba brolių Rimą iki Vilniaus. Rimas labai norėjo grįžti į Lietuvą, jo negąsdino net *ubago terba* Lietuvoje.

Tad mes atsisveikinome su Rimu, kuriam tuo metu buvo 12 metų. Rimo su nekantrumu laukė Kaune mano rūpestinga močiutė (mamos mama Celina Milvydienė), pati patyrusi įvairių gyvenimo išbandymų. Paminėsiu nors keletą. Ji anksti tapo našle. Viena pati dirbdama, užaugino ir išleido į aukštus mokslus tris vaikus. Žuvus vyrui, dukrai Janinai (mano mamai), kuri buvo vyriausia, tebuvo 12 metų. Du sūnūs, Aleksandras ir Juozas, buvo jaunesni. Močiutei 1941 metų birželio mėnesį teko išgyventi dar dvi tragedijas: mūsų šeimos ištremimą ir per birželio mėnesio sukilimą jauniausio sūnaus Juozo žūtį. Dar po kelių metų į Vakarus pasitraukė vyresnis sūnus Aleksandras, kuris vėliau saugumo sumetimais iš Australijos rašydamas jai laiškus, kreipdavosi žodžiais „gerbiama ponija“, net neminėdamas žodžio „mama“. Taigi galiausiai tremtyje iš mūsų 10 žmonių kooperatyvo liko 5: aš su mama ir p. Sasnauskienė su Sibire gimusia dukra Nijole ir vyresniuoju sūnumi Vidu. Gyvenome ir toliau kaip viena šeima. Mus vienijo bendri rūpesčiai, išgyvenimai, pasitikėjimas, kilni meilė, pareigingumas ir atsakomybė bei nemirštanti viltis sugrįžti į Lietuvą.

Išsiuntus brolių į Lietuvą, močiutei teko malonus ir atsakingas rūpestis pasitikti 5 metus nematytą anūką, priimti jį globon, pamokyti lietuvių kalbos rašybos taisyklių ir dar išgydyti plaučių tuberkuliozę. Kad Rimas užsikrėtęs tuberkulioze, mes nežinojome. Sibire ši liga buvo labai paplitusi. Mūsų name Kirpičiuose gyveno vietinė moteris, kuri sirgo tos ligos atvira forma. Ji mirė būdama dar labai jauna. Broliui, matyt, buvo tuberkuliozės pradinė stadija, tai nustatė Kauno daktarai, kai močiutei prieš išleidžiant jį į mokyklą teko patikrinti jo sveikatą. Ji anksčiau mums rašė, kad ją nustebino Rimo blyškumas, ir, jos žodžiais tariant, „permatomos ausys“. O mamai nervus pradėjo gadinti ir mums daug baimės įvarydavo mamos vakariniai iškvietai į KGB, kur gana mandagaus pokalbio metu vis ragino mamą pranešti Rimui, kad jis kuo greičiau pats sugrįžtų atgal, nes kitaip jo ir mamos laukia liūdnos pasekmės. Ačiū Dievui, kad gerų supratingų žmonių, likusių Lietuvoje, dėka šis reikalas buvo nuslopintas. Taip laimingai baigėsi ši istorija.

Močiutė mums rašydavo laiškus, džiaugėsi, kad Rimas pritapo prie klasės draugų, puikiai mokėsi. O mums retkarčiais net siuntinį atsiųsdavo. Rasdavome rūkytų lašinių gabalėlių, siūlų ritę, gatvėje rastų sagų. Kartą net kelis alyvinius obuolius

buvo įdėjusi. Kadangi Sibire nematėme jokių vaisių, mama labai apsidžiaugė, kad vaikai paragaus obuolių. Obuolius sudėjo į spintelę, o vieną supjaustė paragauti. Ji apsiverkė, kai aš, prakandusi man skirtą gabalėlį, jį išspjoviau, toks neįprastas man pasirodė skonis, lyg kokio muilo.

Močiutė gyveno labai kukliai, pereinamame kambaryje mūsų naujame name Vaižganto gatvėje, kuris buvo nacionalizuotas. Neturėdama iš ko gyventi, ji svėrė Laisvės alėjoje praeivius, tas uždarbis buvo labai mažas. Vakare priduoti svarstyklės, o iš ryto jas gaunant, atiduoti surinktas monetas. Jos lengva gyvenimo patirtis padiktavo mintį nusiųsti mamai į Sibirą jos siuвамąją mašiną „Singer“, ir mes ją gavome. Ilgoje kelionėje ji buvo gerokai apgadinta. Dideliam mamos džiaugsmui, vietinis mechanikas sugebėjo pataisyti. Tas mechanikas (negaliu nepaminėti) buvo asketiško gyvenimo būdo, neturėjo šeimos, išsikasęs žeminę, kurioje gyveno. Visi „baldai“ buvo pagaminti jo paties iš įvairių atliekų, o indai – iš konservų dėžučių. Maitinosi gautu už paslaugas maistu. Grįžtant prie mūsų gyvenimo, persikėlus į patį Troicko miestelį, atsimenu, kad pradžioje nuomojome vieną kambarį iš rusės, kuri turėjo vieno kambario ir virtuvės medinį namą. Ji gyveno labai varganai. Su savo dviem suaugusiais sūnumis apsigyveno virtuvėje. Vienas neseniai paleistas iš kalėjimo, kur sėdėjo už vagystės, o kitas – elgetavo, tad buvo pagrindinis maitintojas. Ką atnešdavo vakarais savo *ubago terboje*, tai ir buvo jų maistas, tik bulves užsiaugindavo savo darže. Kaip visada, artimiausi mūsų kaimynai buvo utėlės ir blakės, su kuriomis nuožmiai kovojome. Ten begyvendami pastebėjome, kad mūsų maisto atsargos įtartina greitai senka. P. Sasnauskienė kelis kartus mandagiai užsiminusi namo šeimininkei, vis gaudavo atsakymą, kad tai tikriausiai tarakonų darbas.

Laimei, neteko pas ją ilgai gyventi. Mums, kaip patikimiems, tvarkingiems žmonėms (taip mus vertino vietiniai rusai), pasiūlė apsigyventi greta esančiame vieno kambario ir virtuvės dar naujame medinių rąstų name. Turėjome jį prižiūrėti. Galėjome naudotis daržu ir priblokuotu prie namo tvarteliu. Šeimininkas neėmė jokio nuomos mokesčio. Jis buvo kariškis ir turėjo išvykti bene dešimčiai metų kažkur į Sovietų Sąjungos šiaurę, ir tikėjosi, kad mes prižiūrėsime ir išsaugosime jo turtą. Taigi mums susiklostė nuostabios aplinkybės, kaip toje pasakoje su netikėtai gera pabaiga. Šiame name jau pasijutome stabiliau. Turėjome karvę, daržą, nebereikėjo eiti per mišką po keturis kilometrus į mokyklą, o mamai į darbą. Netrukus mamai buvo pasiūlytas darbas buhalterijoje. Po ilgoko svarstymo ji sutiko, atsinešė į namus medinius skaitliukus, kokie buvo dar ilgai naudojami parduotuvėse, praktikavosi greitai jais skaičiuoti. Išitraukiau į veiklą ir aš, o vėliau net tikrindavau įvairių apskaitos formų eilutėse ir stulpeliuose surašytų skaičių sumas.

Mama, turėdama iš Lietuvos atsiųstą siuvimo mašiną, siūdavo mums rūbus ir mokyklines rudo perkelio uniformas. Iš atraizėlių, likusių nuo kareiviškų uniformų, sukurdavo ir šlepetes, ir mokyklinius portfelius. Pasklidus žinia, kad mama moka siūti, aukštesnio rango pareigūnų žmonos tapo pirmomis jos klientėmis, prašydavo pasiūti imantresnes sukneles. Taip mama papildydavo šeimos biudžetą, siuvo vakarais prie žibalinės lempos. Prie to paties stalo ir žibalinės lempos mes ruošdavom pamokas.

Vienintelės maisto parduotuvės lentynose daugiausiai puikuodavosi žuvų konservai, o duona buvo parduodama pagal normas, kartais eilėse tekdavo stovėti per naktį, kad jos gautume. Miestelio turguje vyravo šaldytas pienas, išdėliotas be jokio įpakavimo ant medinių prekystalių. Pieną užšaldydavo dubenėliuose ir lengvai išimdavo, trumpam panardindami į karštą vandenį. Turguje matydavosi daug skrudintų saulėgrąžų maišų, kartais parduodamą vištą, rankų darbo veltiniai.

Mamos uždirbamų pinigų pragyvenimui neužtekdavo. Reikėjo labai riboti savo poreikius ir dar sumaniai ūkininkauti. Pinigų reikėjo veltiniams žiemai išgyti, kerzo batams, be kurių pavasarį neįmanoma buvo apsieti. Kad jie nepermirktų, išeinant iš namų juos reikėdavo gausiai *nusmaluoti*. Ant laiptų stovėdavo kibirėlis su *smala* ir dideliu teptuku. Su jais eidavome ir į mokyklą. Pinigų reikėjo žibalui, kurui, vadovėliams ir panašiai. Vadovėlius pirkdavome turguje, jau naudotus, pageltusiais lapais. Niekada nepirkome skaldytų malkų, nes tai

Nukelta į 7 psl.

Atkelta iš 6 psl.

mums buvo per brangu. Pirkdavome rąstus, kurius pardudavo sunkvežimiais. Patys pjūklų supjaustydavome, sukapodavome, naudodami pleišną ir medinį kūjį. Ir kaip mes, vaikai, nesusižeidėme bent piršto, sunku suvokti. Papildomai kurui ruošdavome kiziakus. Kiziakai – tai suformuoti ir išdžiovinti saulėje briketai iš karvių mėšlo ir šiaudų. Sumaišydavome šiuos komponentus, mindydami basomis kojomis. Darže augindavome bulves, morkas, raudonus burokus ir cukrinius runkelius, agurkus, pomidorus, moliūgus, saulėgražą ir net machorką (tabaką). Susmulkindavome išdžiovintus lapus ir stiebus, gautą tabaką mama nusiųsdavo tėveliui į lagerį. Ten jis buvo vertybė, jį buvo galima iškeisti net į maistą ar popierių laiškam. Už tabaką galima įgyti ir kriminalinio nusikaltėlio palankumą. Iš cukrinių runkelių virdavom saldų tamsios spalvos skystį *patoka* arbatos ar košės pagardinimui. Be to, mama įdėdavo į siuntinį tėveliui džiovintų cukrinių runkelių skiltelių. Sako, pirmąjį kartą paragavęs, tėvelis pagalvojo, kad tai neregėtas sudžiovintas vaisius. Nepritekliuje gyvenant, mes nelabai kuo galėjome tėvelį paremti. Dėkingi būdavome jo brolio ir seserų šeimoms, kurios dalį rūkytų lašinių per močiutę skirdavo mano tėveliui, pusbadžiu gyvenančiam ir sunkiai dirbančiam Sibiro lageryje.

Tremtinių vaikai ne tik dirbo įvairius darbus, bet ir labai gerai mokėsi. Rusų kalbos rašybą mes buvome įvaldę geriau nei dauguma vietinių vaikų. Man labiausiai patikdavo matematika. Jei pradžioje trūkdavo vaizduotės, mokantis stereometriją, išsipjaudavau reikiamą figūrą iš bulvės. Pasiruošdavau visoms pamokoms. Labai nenorėdavau, kad mane pastatytų prieš klasę ir lieptų išraiškingai deklamuoti eilėraštį ar kokią nors ištrauką iš poemos ar romano. Nuo devintos klasės turėjau puikią draugę Sigitą Starkutę, kuri etapais per kalėjimus buvo sugrąžinta į Sibirą po pabėgimo iš tremties. Ji buvo pora metų vyresnė už mane, su aiškia pasaulėžiūra. Man draugystė su ja padarė didelę teigiamą įtaką, sustiprinant tautiškumą ir patriotizmą. Dažnai kartu su ja ruošdavome pamokas, ruošėmės egzaminams. Atsimenu, kaip 1953 metų žiemą Sigita papasakojo man ir rušei bendraklasei savo sapną apie Stalino mirtį. Kaip užsi puolė ją toji mergaitė rėkdama: „Kaip tu drįsai susapnuoti, kad Stalinas mirė?“ Tais metais mes baigėme vidurinę, su baime nuėjome į KGB skyrių leidimo išvykti į Bijską miestą (tame pačiame Altajaus krašte) laikyti stojamųjų egzaminų į pedagoginį institutą. Tai buvo jau po Stalino mirties, tad leidimą gavome, įstojome, gerai mokėmės, gavome padidintą stipendiją. Kiekvieną mėnesį privalėjome registruotis Bijsko KGB skyriuje kaip *specpereselencai*... Besimokant Bijsko pedagoginiame institute, ant užšalusio Bijos upės ledo išmokau čiuožti pačiužomis. Pradžią buvo padaryta per fizinio lavinimo užsiėmimus. Dar nemokant čiuožti, vos išsilaikant ant ledo labai greitai sušaldavo kojas. Po užsiėmimų, kai sporto salėje nusiaudavome batus su pritvirtintomis pačiužomis, negalėdavome iš skausmo pastovėti. Vėliau, išmokusi čiuožti, išmokiau ne vieną savo draugę. Sigita, kuri buvo lankiusi Lietuvoje muzikos mokyklą, bandė mane pamokyti groti pianinu, lankėme foto ir gimnastikos būrelius, beveik per prievartą dainavome instituto chore. Prie tokios gausybės užsiėmimų, pradėjome niekur nebspėti. Fotografuoti paprastu fotoaparatu „Komсомолец“ ir primityviausiu būdu gaminti nuotraukas išmokau iš Sigitos. Dėstytojai institute buvo pakankamai kvalifikuoti ir objektyviai vertino žinias. Gautas įvertinimas „patenkinamai“ reiškė, kad stipendijos nebebus. O mes su Sigita iš visų dalykų būdavome įvertintos „labai gerai“.

Kai iš aplinkinių vietovių į miestelį atvykdavo lietuviai tremtiniai ir paklausdavo, ar čia yra lietuvių, visada juos nukreipdavo pas mus. Stebėjausi, kad beveik visi žinojo, kas yra tėvelis ir labai gražiai atsiliepdavo apie jį. Ir štai 1954 metų birželio ankstų rytą į mūsų namo kiemą, aptvertą žemaitiško tipo vytelių tvora, įžengė aukštas, suvargęs vyras, su aplamdyta skrybėle ant galvos. Tą vyrą tuoj pat atpažino p. Sasnauskienė (ji buvo jo studentė žemės ūkio akademijoje), išėjusi pamelžti karvę. Tai buvo mano tėvelis. Jis liko gyvas po trylikos metų sunkaus, alinančio fizinio darbo ir badmiriavimo Sibiro lageriuose bei kalėjimuose, sumaniai išvengęs net netikėto kriminalinio nusikaltėlio pasikėsinimo į jo gyvybę. Susitikimas su tėveliu man buvo visai netikėtas. Grįžusi po pavasario egzaminų, radau namuose „svečią“. Man pasisveikinus, jis stipriai mane apkabino, ir aš supratau, kad tas „svečias“ gali būti tik tėtis, nematytas trylika metų...

1955 metais, baigusi Bijsko pedagoginio instituto antrą kursą, Vida išvyko į Lietuvą aplankyti giminių. Tuo metu jaunimui buvo nuimta *specpereselenco* etiketė. Į Sibirą nebegrižo, matematikos mokslus tęsė Vilniaus universiteto trečiame kurse. Į Pedagoginį institutą kaip buvusią tremtinę pabijojo priimti. Tų pačių metų rudenį sugrižo į Lietuvą ir Vidos tėvelis su mama, padedant geriems žmonėms Lietuvoje gavę specialų leidimą, Altajaus krašte, Troicko rajone išbuvo keturiolika metų...

Mažoji Rusnės enciklopedija

Senosios Rusnės vaizdai atvirukuose

ASTRIDA PETRAITYTĖ

Russ (Ostpr.): *Rusnės krašto istorija*. Sauliaus Stankevičiaus atvirukų kolekcija. – Šilutė, 2015

Senujų atvirukų ar fotografijų leidiniai visad iškalingi. Ir krašto dabartį iš kasdienės patirties pažįstantiems, ir jo istoriją mėgėjiškame ar moksliniame lygmenyje tyrinėjantiems jie atveria dingusios būties kodus, leidžia atpažinti į šiandieną įsiterpusius jos ženklus (juk dažnusyk praeiname koku tiltu, pro kokią pastatą ar pan. „neišgirsdami“ juos bylojant apie tolimus laikus, kitokius nei mūsų gyvenimus)

Mažosios (ar: Prūsų) Lietuvos bei visų Rytprūsų – kaip geografiškai platesnio ir egzistenciškai (buitiškai ir būtiškai) margesnio, komplikuočiau regiono – vaizdai dvelkia ypatinga magija. Juk šis istorinis kraštas (net ir jo dalis, dabar jau, regis, pilnai integruota Lietuvon) prisodrinamas kitokio būtojo gyvenimo, kitokių papročių, kitokios architektūros, net – kitokios atmosferos. Gal jau esame pergalėję savo priešiskumą „vokiškumui“ (kaip pavojingam mūsų lietuviųbei ir mūsų valstybingumui), tad vartydami senųjų vaizdų albumus, galime tiesiog leisti į intriguojančią, turtinančią kelionę laiku.

Sauliaus Stankevičiaus parengtas savos kolekcijos – Rusnės atvirukų – leidinys praturtins netgi labiau negu dažnas tokio pobūdžio albumas: glaudus parašus po nuotraukomis sutraukę į visumą, gauname kone trumpą Rusnės enciklopediją. Tiesa, pavadinime greta vokiškojo Russ (matyt, Ru) gal būtų užtekę pateikti lietuvišką atitikmenį – juk administracinio įvardijimo „Rusnės kraštas“ niekad nebūta; autorius, matyt, „kraštui“ suteikia tik emocinę prasmę, bet juk turėjome toki oficialų darinį kaip Klaipėdos kraštas, į kurį Rusnė (ir miestelis, ir visa sala dar ir su kaimais) įsiterpia.

Žviltelkime pirmiausia į galinį viršelį – taip susipažinsime su glaudsiai čia pristatomu leidinio autoriumi, „atvirukų ir kitų istorinių vertybių kolekcininku.“ Gimęs Kauno rajone, bet jau septynmetis (1970 m.) patekęs Šilutėn, matyt, tikrai buvo užburtas šio krašto magijos – o ši įveikia ne kiekvieną, nemažai atsparuolių lieka

kurti Mažosios Lietuvos vardo skambesiu, įtikėdami, kad atsineštoji žemaitiška (dažniausiai) tradicija yra vienintelė teisėta...

Su didele pagarba žvelgiu į Klaipėdos krašte šaknis mėginančius leisti atvykėlius, kurie, pajutę dirvos savitumą, stengiasi pasiekti, atskleisti ir senuosius kodus, iškelti viešumon, atgaivinti nugrimzdusių gyvenimų skeveldrėles...

Manau, šio albumo skaitytojams/žiūrėtojams būtų pravertusi ir nedidelė įžangėlė (greta esamo trumpo sudarytojo kreipimosi), pristatanti bent jau Rusnės geografinę padėtį ir sudaranti akivaizdų kontekstą tiek atvirukams, tiek žodinei informacijai.

Buvo galima, pavyzdžiui, pasitelkti keturtomės „Mažosios Lietuvos enciklopedijos“ ketvirtąjį tomą: „Rusnė (vok. Ru), bažnytkaimis Nemuno deltoje, prie Nemuno (Rusnės), Atmatos ir Skirvytės upių išsišakojimo, 8 km į pv nuo Šilutės.“

Bet paklauskim S. Stankevičiaus pasakojimo apie Rusnę, net jei neturim galimybės pavartyti šio leidinio. Žinoma, mums pateikiama šio miestelio istorijos atkarpa – daugiausia vokiška, senieji atvirukai atspindi Rytprūsius (Vokietijos dalį).

Referuodama autoriaus pasakojimą, kai kuriuos parašus (tik lietuviškus, leidinyje greta pateikiami ir vokiški) po atvirukais tiesiog pacituosiu; šiek tiek reformuluotos informacijos į kabutes neimsiu.

Sekdami istorine chronologija, pradėkim ne nuo pirmųjų atvirukų (nors ne visad laikotarpį galėsim identifikuoti, tuo labiau kad kai kurie vaizdai – „viršlaikiniai“); o pindami teminę giją, sklaidysim leidinį nenuosekliai.

„Rusnės bažnyčios vėtrungėje įrašyti 1419 metai ženklina bažnyčios pradžią.“

„Labai tvirtas bokšto pamatas su arkiniu įėjimu, be abejo, išlikęs dar iš pirmosios Kryžiuočių ordino bažnyčios.“

„Prie bažnyčios buvo senosios kapinės. Nuo 1869 m. jose žmonių nebelaidojo. 1904 m. nykstančios kapinės tapo jaukiu parku su pasivaikščiojimo takais.“

Puošni, iš raudonų plytų sumūryta klebonija pastatyta 1889 m.

Nukelta į 8 psl.

Kultūros kronika

Lietuvos ambasadoje Washingtone atidaryta New Yorke gyvenančio lietuvių menininko Vytenio Jankūno fotografijų paroda „Užstrigęs traukinyje“. Fotografijos in cognito daromos mobiliuoju telefonu keliaujant New Yorko metro „J linija“ tarp Queens rajono ir Manhattano salos. Vienam atspaudui sukurti panaudojama nuo 20 iki 40 fotografinių kadrų: kompiuterinėmis vaizdų apdorojimo programomis kadrai permontuojami ir modifikuojami, kompozicija ir turinys „patobulinami“ ir režisuojami. 2015–2016 m. Vytenio Jankūno fotografijų paroda „Užstrigęs traukinyje“ bus eksponuojama Čikagoje ir New Yorke. 2016 m. pabaigoje išplėstinė parodos versija bus eksponuojama Šiuolaikinio meno centre Vilniuje.

2015 m. birželio 26 d. Šiuolaikinio meno centre Torūnėje (Lenkija) atidaryta Lietuvos nacionalinės kultūros ir meno premijos laureato Jono Gasiūno retrospektyvinė tapybos darbų paroda „Kartą jau taip buvo. Apsėdimai“ („Raz już tak było. Obsesje“). 2010 m. už tapybos galimybių atnaujinimą ir šiuolaikinio meno idėjų sklaidą Nacionaline kultūros ir meno premija apdovanotas lietuvių dailininkas yra gerai žinomas Lenkijoje. Prieš dvejus metus Jono Gasiūno ir jo studentų darbai buvo eksponuoti Varšuvos galerijoje „Stalowa“. Jono Gasiūno darbų yra Lietuvos ir užsienio kolekcijose bei muziejuose. Tapytojas dėsto Vilniaus dailės akademijoje.

Lietuvių autorei Undinei Radzevičiūtei iškilmingos ceremonijos Briuselyje metu buvo oficialiai įteikta ES literatūros premija. Premija U. Radzevičiūtei skirta už romaną „Žuvys ir drakonai“, kurį literatūros kritikai vadina vienu geresnių pastarojo dvidešimtmečio romanų. U. Radzevičiūtės knygoje „Žuvys ir drakonai“ pasakojamos dvi istorijos, jas skiria erdvė, laikas ir situacijos, kuriose atsiduria veikėjai, o jungia Rytų ir Vakarų kultūros susidūrimas, difuzija.

Rusnė Atkelta iš 7 psl.

„1912–1915 m. Rusnėje klebonavo Kristupas Jurksaitis (Christoph Jurkschat) – Mažosios Lietuvos tautosakos rinkėjas, kalbininkas, spaudos darbuotojas.“

Iš bažnyčios lietuviai namo dažnai grįždavo valtimis..

„Patikimi istoriografiniai šaltiniai nurodo, kad mokytojas (precentorius) Mikalojus Siautyla (Nicolaus Sautyll) Rusnėje buvęs nuo 1553 m. Pirmąjį mokytojo paminėjimą galima laikyti Rusnės parapiinės mokyklos įsteigimo data.“

„Senoji Rusnės mokykla pastatyta 1863 m.“

„XVIII a. Rusnė suklestėjo. Apie tai bylojo daugybė krautuvų smuklių.“

Būta Rusnėje ir alaus daryklos.

„Viešbutyje ‘Du Nord’ veikė du restoranai.“

„Garsusis Rusnės vandens punšas buvo gaminamas iš konjako ir portveino.“

„Rusnės viešbučiuose dažniausiai lankėsi medienos pirkliai bei iškylautojai, atvykę laivais.“

„XIX a. beveik kasdien veždami krovinius ir žmones Rusnėje sustodavo garlaiviai.“

„Iš Klaipėdos pro Rusnę į Tilžę plaukiojo krovinius gabenantys garlaiviai.“

„Atmatos upe plukdomos sielių vilkstinės yra nedaloma Rusnės praeities dalis.“

„Sieliai Rusnėje buvo perrišami ir toliau plukdomi į Klaipėdą“. „Rusnėje vyravo vieno-dviejų aukštų namai, skirti kelioms šeimoms.“

Ir XIX. a. būta dūminių trobų, puoštų žirgeliais.

„Šiame krašte namus statydavo ilguoju ar galiniu fasadu palei gatvės liniją.“

„Puošniausias miestelio statinys – kurortinio stiliaus dviaukštė vila ‘Abelis’“.

„Pagrindinė Rusnės gatvė vadinosi Pakalnės (dabar Neringos).“ Ir vokiškasis variantas: „Pokallnastrasse“.

„Gatvė, vedanti tilto link, buvo grįsta keturkampėmis tašytų akmenų trinkelėmis. Kai kurie fragmentai kloti „vėdukliniu“ principu.“

„Pirmoji vaistinė Rusnėje atidaryta 1834 m.“

Kaizerio laikais svarbų vaidmenį vaidino pašto karieta, „kurios paskutines dienas gražiai aprašo Rusnėje gimusi rašytoja Šarlotė Kaizer (Charlotte Kayser).“

Naujasis pašto pastatas pastatytas 1900 m. (per II p. karą smarkiai nukentėjo). „Rusnės sinagoga ir ritualinė žydų maudykla šalia garlaivių prieplaukos buvo pastatyta 1857 m.“

„Sinagoga sunaikinta Antrojo pasaulinio karo metais.“

„Pagal 1912 m. Šilokarčemos apskrities adresų knygą, beveik visi į sąrašą įtraukti žydų tautybės asmenys buvo prekybininkai.“

„Kametiniai potvyniai – natūralus gamtos reiškinys, prie kurio prisitaikė krašto žmonės.“

„Siekiant išvengti aukštų potvynių dėl ledų sangrūdų, nuo 1907 m. ledai deltoje pradėti laužyti ledlaužiais. Šį darbą atlikdavo gariniai ledlaužiai.“

„Potvynio metu patikimiausia susisiekimo priemonė buvo valtys.“ (Taip ir mokiniai mokyklą pasiekdavo, ir paštininkas paštą pristatydavo).

Vandens apsuptai Rusnei persikelti į kitą krantą padėdavo ir keltai. „Valdžia keltus išnuomodavo, nustatydavo kainas už persikėlimą. Pėsčiajam reikėjo mokėti 3 pfenigius.“

Vargino ne tik potvyniai, bet ir „šak-

tarpio metas, kai keliai būdavo apsemti, o potvynio vanduo sukaustytas eizėjančio ledo. Keliauti nebuvo įmanoma nei valtimi, nei vežimu.“

Rusnės apylinkę Rytprūsių seime ne kart atstovavo Ernstas Heinrichas Ankeris (Ancker), kurio šeimai Rusnėje priklausė medinis, čerpėmis dengtu stogu namas.

Rusnės teismas aptarnavo Rusnės intendantūrą ir kai kuriuos kaimynines Priekulės kaimus.

„Teismui bylų nestigdavo. Bylinėtis ypač mėgdavo lietuviai.“

„Turgaus dienomis aikštėje priešais teismą stovėjo žvejų, ūkininkų ir kitų prekyautojų vežimai.“

„1911 m. apskrities administratorius Heinrichas Petersas (Heinrich Peters) ėmėsi didžiojo uždavinio – Rusnės tilto per Atmatą projekto“; jis ir vadintas Peterso tiltu.

„Už naudojimąsi tiltu buvo imamas mokestis.“

„Gražuolis tiltas stovėjo iki 1944 m. spalio mėnesio. Dalį tilto atsitraukdami susprogdino vokiečiai.“

Žiemos uoste glaudėsi kuršių laivai.

„Kaip ir daugelis laivų tipų, jis neturi lietuviško pavadinimo, todėl vadintas reisine (nuo žodžio „reisas, kelionė“).“

„Reisinės buvo statomos iš ažuolo (dugnas pušinis), jų dydžiai būdavo nuo 17 iki 33 metrų.“

Venterinės valtys buvo skirtos „pakrančių žvejybai, statant bei tikrinant venterius (žvejybos tinklas su uodega ir sparnais iš šonų).“

Tradicionis žvejų galvos apdangalas – „ziudvestė“.

Skirvytė, regis, buvo turtinga lašišų. „1863 m. Prūsijos sosto įpėdinis Fridrichas Vilhelmas su žmona Viktorija atvykęs į Rusnę stebėjo lašišų gaudymą.“

„Briedžiai – Rusnės salos pasididžiavimas.“

Rusniškiai nesitenkino žvejyba. „XX a. pradžioje krašte veikė veislininkystės draugijos skyriai, kurie skatino veislinių gyvulių auginimą.“

Greta Rusnės miestelio būta ir mažesnių kaimų. Štai Šyškrantės kaimas „driekiasi Atmatos pakrante ketverta kilometrų.“

„1861 m. Žalgirių miške pradėta kurti pelkininkų kolonija, vėliau pavadinta Vokietijos imperijos kanclerio Bismarko vardu.“

„Drėgnose vietose valdžia pardavinėjo ir nuomojo sklypus, kuriuos patys naujakuriai ir sausino.“

„Kolonistai kasė durpes ir išdžiovintas veždavo parduoti į aplinkinius miestus, augino bulves.“ „Pavyzdžiui, daržovės ir bulvės buvo auginamos aukštose (50 cm) lysvėse.“

Būtų gerai, jei Pirmasis pasaulinis karas salą būtų palietęs tik taip: „Rusnės seniūnijos taryba 1917 m. gegužės 2 d. ir 1920 m. liepos 1 d. išleido savo laikinuosius 50 pfenigų vertės popierinius pinigus.“

O štai vos keli liudijimai iš „Lietuvos laikų“, t. y. nuo 1923 m. iki 1939 m., kai Klaipėdos kraštas autonomijos teisėmis priklausė Lietuvos Respublikai.

„1930 m. Klaipėdos krašte buvo 13 autobusų linijų. Tarp Šilutės ir Rusnės važinėjo trys autobusai.“

Sumažėjus lankytojų, 1930 m. viešbučio „Niederung“ savininkas namą pardavė Lietuvos valstybei.

„1933 m. Rusnė pripažinta kurortu.“

Tikiuos, pavartę leidinį „didlietuviai“ pajus ir Rusnės, ir viso (būtojo) Klaipėdos krašto savitumą. Ženklų dar išlikę.